

Data

Autor

25 kwietnia 2017

Numer 6 Aleksander Łaszek

Państwo wydaje więcej niż myślą Polacy. Wyniki badania.

- Polacy nie wiedzą na co i ile wydaje państwo polskie. Tymczasem struktura i wielkość wydatków publicznych mają bezpośredni wpływ na ich życie codzienne, decydując o wysokości podatków i dostępności usług publicznych.
- Na zlecenie FOR Kantar TNS przeprowadziło badanie ankietowe na reprezentatywnej grupie Polaków pytając ich o wielkość wydatków publicznych, ich strukturę oraz wysokość podatków. W analizie prezentujemy wyniki badania.
- Respondenci, którzy odpowiedzieli na pytanie o wielkość wydatków państwa w przeliczeniu na jednego mieszkańca, ponad dwukrotnie zaniżali ich wysokość. Większość osób (65%) nie potrafiła wskazać rzędu wielkości wydatków publicznych, a spośród ankietowanych, którzy próbowali odpowiedzieć na to pytanie, trzy czwarte określiło je na 10 tys. zł lub mniej. Tymczasem roczne wydatki w przeliczeniu na mieszkańca to ponad 20 tys. zł.
- Nieznajomość struktury wydatków państwa wśród obywateli pozwala politykom nieodpowiedzialnie obiecywać zwiększenie wydatków emerytalnych (obniżenie wieku emerytalnego, proponowana 13. emerytura). Tymczasem emerytury i renty to już teraz jedna trzecia wydatków; wiedziało o tym tylko 14% ankietowanych. Aż 26% ankietowanych błędnie wskazało wydatki na administrację jako największy wydatek państwa, podczas gdy w rzeczywistości wynoszą one tylko 5% wydatków ogółem.
- Nieprzejrzystość systemu podatkowego utrudnia obywatelom ocenę wysokości płaconych podatków. Przy umowie o pracę pensja w wysokości 3 tys. zł netto jest obłożona ponad 2 tys. zł podatków i składek, sztucznie podzielonych na 1,2 tys. zł po stronie pracującego i 0,8 tys. zł po stronie pracodawcy. Na pytanie o wysokość podatków i składek 73% ankietowanych wybrało odpowiedź „nie wiem”. W przypadku podatków od składek płaconych przez pracownika właściwej odpowiedzi udzieliło tylko 3% ankietowanych, a w przypadku składek płaconych przez pracodawcę – 7%.
- Odsetek poprawnych odpowiedzi na główne pytania (o wielkość wydatków państwa, największą kategorię wydatków państwa oraz składki i podatki przy umowie o pracę) pozostaje niski niezależnie od preferencji partyjnych respondentów. Niemniej jednak najwięcej poprawnych odpowiedzi udzieliли wyborcy Wolności (22%), Nowoczesnej Ryszarda Petru (12%) i Partii Razem (9%), czyli trzech relatywnie małych partii miejskich.

W ostatecznym rozrachunku, to od głosów wyborców zależy kształt polityki państwa, dlatego tak istotne jest podnoszenie świadomości obywateli na tematy kluczowe dla dalszego rozwoju Polski. Z punktu widzenia dalszego wzrostu gospodarczego naszego kraju bardzo istotne znaczenie mają finanse publiczne, czyli to, ile i na co wydaje państwo polskie. W celu zbadania wiedzy Polaków o wielkości i strukturze wydatków państwa na zlecenie FOR Kantar TNS w dniach 6-11 kwietnia 2017 roku zrealizowało badanie za pomocą wywiadów bezpośrednich CAPI na 1067 osobowej ogólnopolskiej, reprezentatywnej próbie Polaków wieku 15 lat i więcej. Ankietowanym zadano 3 pytania:

- 1) **O wielkość wydatków państwa:** roczne wydatki państwa polskiego na różne cele to setki miliardów złotych. Jak Pan/Pani sądzi, ile wynoszą roczne wydatki państwa w przeliczeniu na jednego mieszkańca kraju?
 - a. ok. 1 tys. zł
 - b. ok. 2 tys. zł
 - c. ok. 5. tys. zł
 - d. ok. 10 tys. zł
 - e. ok. 20 tys. zł
 - f. ok. 50 tys. zł
 - g. Ok. 100 tys. zł
 - h. ok. 200 tys. zł

- 2) **O strukturę wydatków państwa:** państwo polskie finansuje z pieniędzy podatników szereg różnych wydatków, takich jak emerytury, służba zdrowia, administracja, zasiłki socjalne, edukacja, drogi. Proszę uszeregować wymienione pozycje w kolejności od tych, na które państwo Pana(i) zdaniem wydaje najwięcej do tych, na które wydaje najmniej:
 - emerytury
 - służba zdrowia
 - administracja
 - zasiłki socjalne
 - szkoły i przedszkola
 - drogi

- 3) **O opodatkowanie pracy:** jeśli ktoś zarabia na umowę o pracę 3 tys. zł na rękę, to ile mniej więcej - Pana(i) zdaniem - wynoszą podatki i składki, które od takiego wynagrodzenia musi zapłacić pracownik?
 - a. do 300 zł
 - b. 301-500 zł
 - c. 501-750 zł
 - d. 751-1000 zł
 - e. Powyżej 1000 zł

Poniżej omawiamy wyniki ankiety.

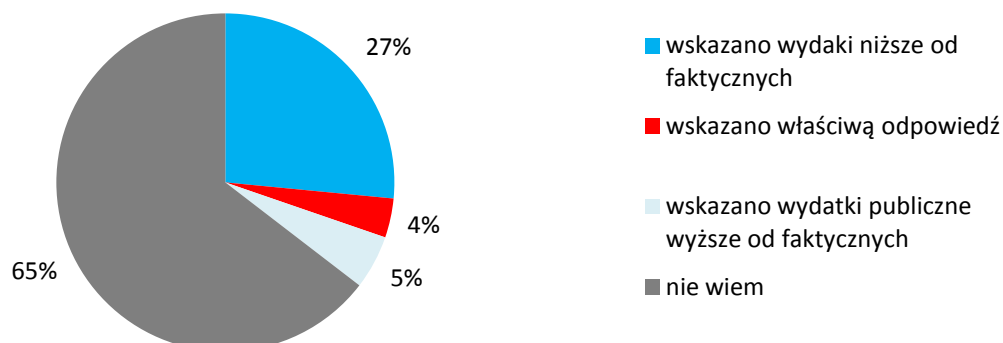
1. Ankietowani Polacy nie znali skali wydatków publicznych

Nawet nie zdając sobie sprawy, każdego dnia korzystamy z usług publicznych. Część z nich nie jest wprost widoczna – z armią zapewniającą bezpieczeństwo zewnętrzne kraju czy z policją i służbami więziennymi zapewniającymi bezpieczeństwo wewnętrzne obywatele mają ograniczony kontakt. Ale część usług publicznych jest znacznie lepiej widoczna – drogi po których jeździmy, emerytury wypłacane starszym członkom rodziny, czy szkoły do których uczęszczają młodzi. Finansowanie tych świadczeń i usług kosztuje setki miliardów złotych, co dla laika jest kwotą abstrakcyjną, dla której brakuje mu punktów odniesienia. Jednak po przeliczeniu wydatków publicznych na jednego mieszkańca miliardy zmieniają się w 20 tys. zł rocznie. Taką kwotę już można znacznie łatwiej odnieść do rocznych zarobków, ceny samochodu czy ceny mieszkania.

Pomimo, że niemal każdy dorosły Polak płaci podatki i korzysta z usług publicznych, mniej niż 5% z nich jest w stanie określić skalę wydatków państwa. W przeprowadzonej na zlecenie FOR ankiecie, gdzie w pytaniu o wielkość wydatków publicznych w przeliczeniu na mieszkańca pytani mieli do wyboru 8 odpowiedzi od 1 tys. zł do 500 tys. zł prawie 2/3 ankietowanych wskazało na odpowiedź „nie wiem”. Poprawnej odpowiedzi udzieliło jeszcze mniej, bo tylko 4% pytanych, a przytłaczająca większość osób, które spróbowały odpowiedzieć na to pytanie wskazała wydatki publiczne niższe niż faktyczne.

Wykres 1. Rozkład odpowiedzi na pytanie o wielkość wydatków publicznych w Polsce

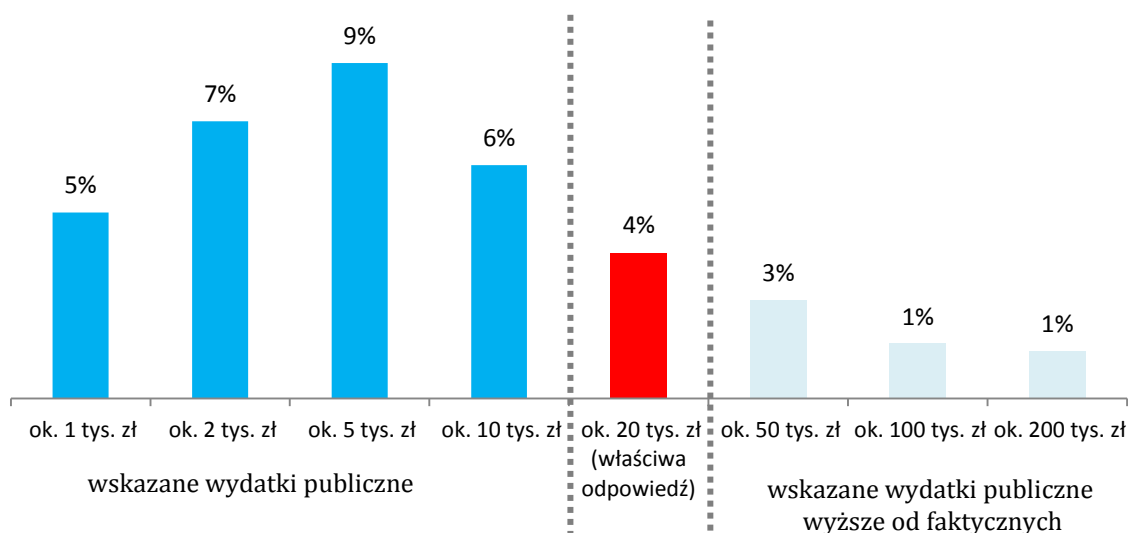
„Roczne wydatki państwa polskiego na różne cele to setki miliardów złotych. Jak Pan/Pani sądzi, ile wynoszą roczne wydatki państwa w przeliczeniu na jednego mieszkańca Polski?”

Źródło: Opracowanie własne FOR na podstawie danych KANTAR TNS

Wykres 2. Rozkład odpowiedzi na pytanie o wielkość wydatków publicznych w Polsce wśród osób, które nie udzieliły odpowiedzi „nie wiem”

„Roczne wydatki państwa polskiego na różne cele to setki miliardów złotych. Jak Pan/Pani sądzi, ile wynoszą roczne wydatki państwa w przeliczeniu na jednego mieszkańca Polski?”

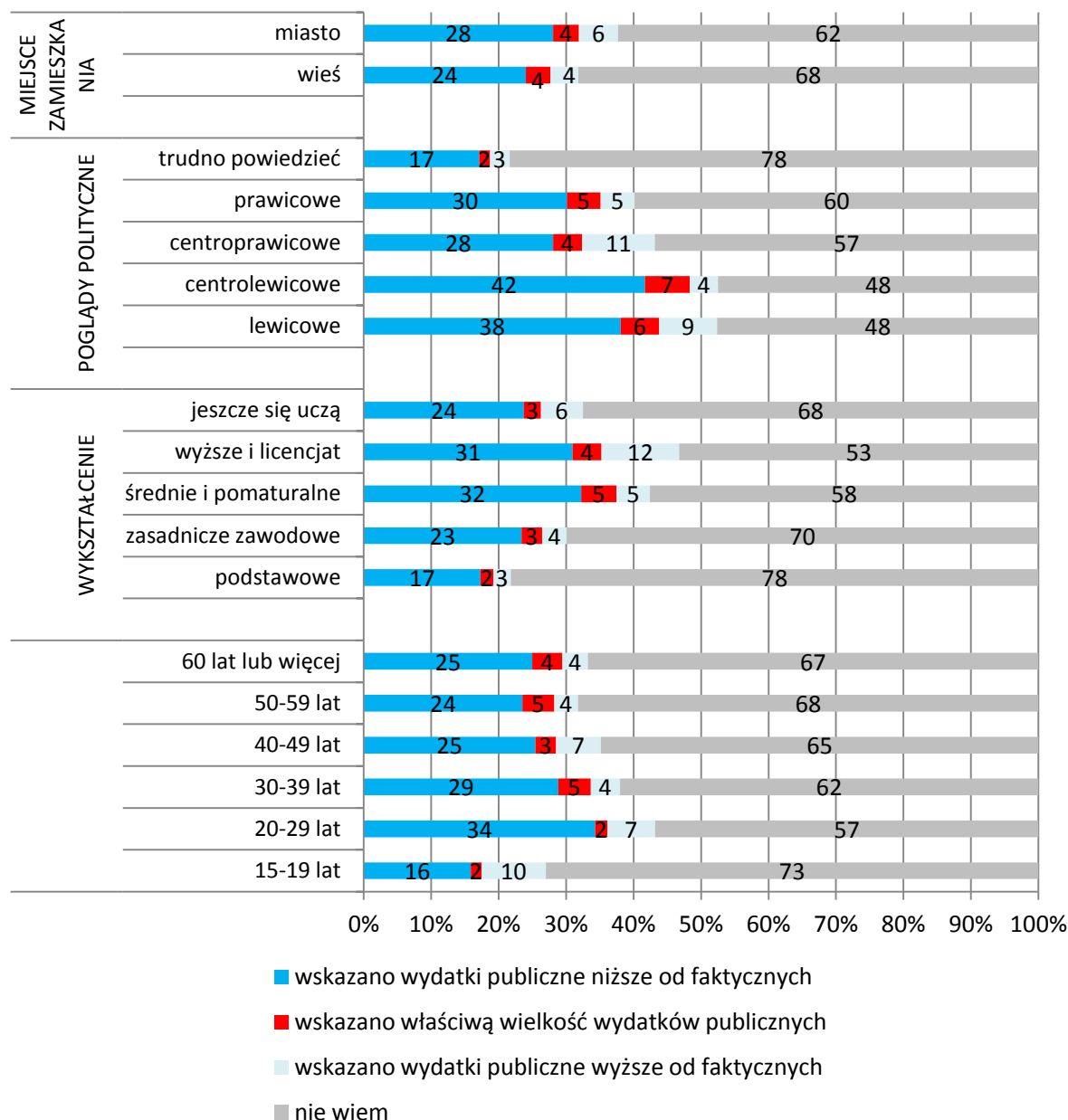

Źródło: Opracowanie własne FOR na podstawie danych KANTAR TNS

Niewiedza dotycząca wielkości wydatków publicznych jest podobna we wszystkich grupach społeczno-zawodowych. Niezależnie od wieku, wykształcenia, miejsca zamieszkania czy poglądów politycznych, w żadnej grupie ankietowanych odsetek poprawnych odpowiedzi nie przekraczał 10%. Osoby ze średnim i wyższym wykształceniem rzadziej wskazywały odpowiedź „nie wiem”, jednocześnie częściej wybierając odpowiedzi niższe, niż faktyczna wielkość wydatków państwa. Wśród samych osób z wyższym wykształceniem było co prawda więcej wskazań przeszacowujących wydatki publiczne (12% - najwięcej ze wszystkich podgrup), ale biorąc pod uwagę mały odsetek poprawnych odpowiedzi w tej grupie (4%) należy raczej uznać, że osoby z wyższym wykształceniem po prostu częściej „strzelały”, zamiast wybrać odpowiedź „nie wiem”.

Wykres 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie o wielkość wydatków publicznych w Polsce według wieku, wykształcenia, miejsca zamieszkania oraz poglądów politycznych respondentów

„Roczne wydatki państwa polskiego na różne cele to setki miliardów złotych. Jak Pan/Pani sądzi, ile wynoszą roczne wydatki państwa w przeliczeniu na jednego mieszkańca Polski?”

Źródło: Opracowanie własne FOR na podstawie danych KANTAR TNS

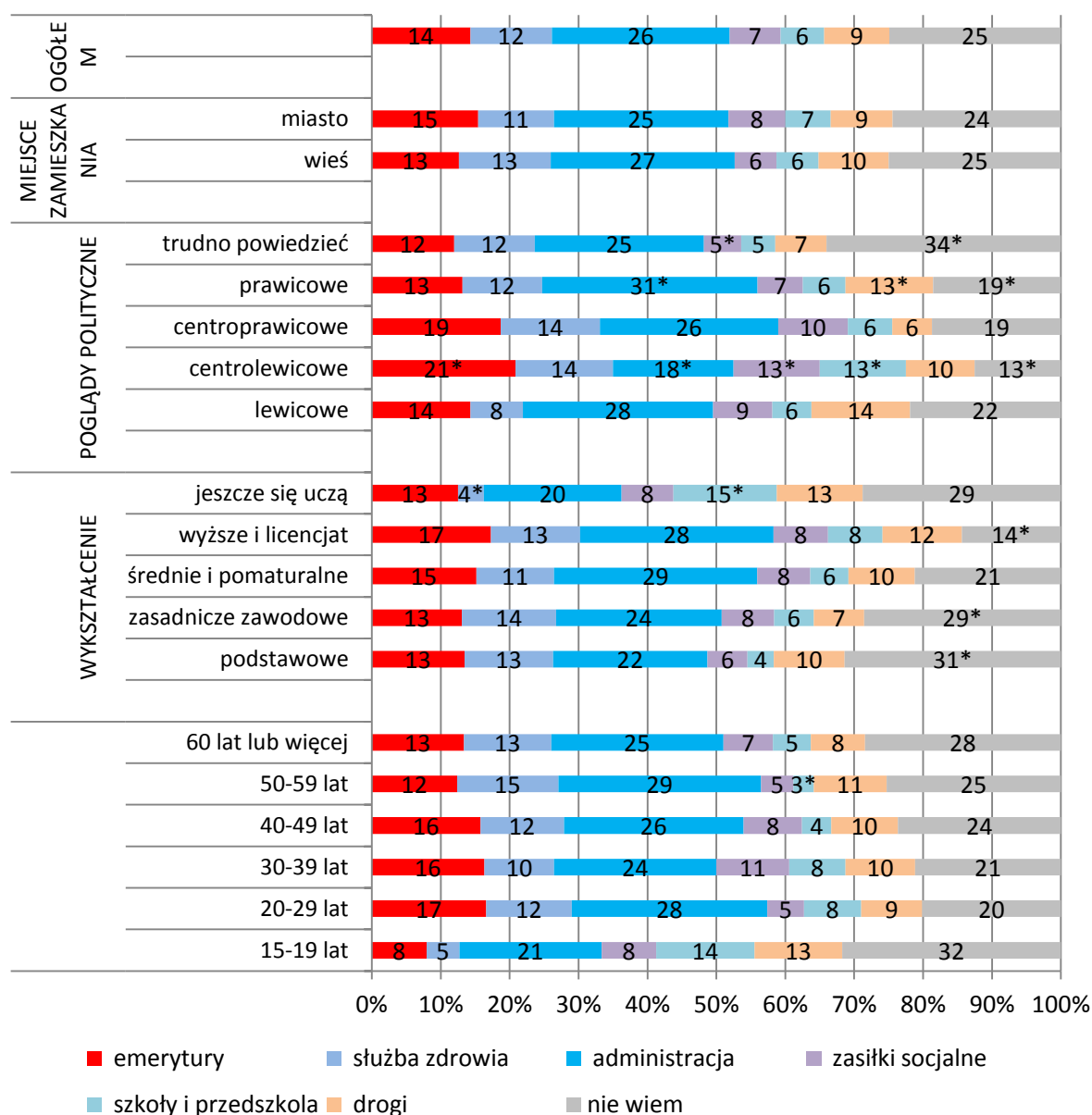
2. Ankietowani Polacy nie wiedzą, co jest największym wydatkiem państwa. Emerytury i renty od lat stanowią największą część wydatków publicznych.

Pomimo niewielkich wahań, od lat emerytury i renty stanowią między 30% a 35% wydatków publicznych, bezapelacyjnie stanowiąc największą pozycję w wydatkach państwa. Wydatki emerytalne, razem z dwoma kolejnymi, edukacją (12% wydatków ogółem) i służbą zdrowia (11% wydatków ogółem), stanowią ponad połowę wydatków państwa. Pozostałe pozycje w

wydatkach publicznych są już znacznie bardziej rozdrobnione i żaden z nich z osobna nie przekracza 10% całości wydatków.

Zdaniem 26% ankietowanych wydatki na administrację publiczną stanowią największą część wydatków publicznych, podczas gdy w rzeczywistości stanowią tylko 5% wydatków publicznych ogółem. Pozycja ta często w powszechnym odbiorze utożsamiana jest z wydatkami państwa. Drugą najpopularniejszą odpowiedzią było „nie wiem” (25% odpowiedzi), a dopiero trzecią emerytury (14%). Na administrację publiczną jako największą pozycję wydatków szczególnie często wskazywały osoby, które określają swoje poglądy jako prawicowe (31% wskazań). Na drugim biegunie były osoby o poglądach centrolewicowych, spośród których tylko 18% wskazało na administrację. Wśród osób o poglądach centrolewicowych odsetek poprawnych wskazań na emerytury był zresztą najwyższy i wyniósł 21%. Co ciekawe ani wraz z wiekiem, ani wykształceniem nie rosła świadomość skali wydatków publicznych na emerytury.

Wykres 4. Odpowiedzi na pytanie o największą pozycję w wydatkach publicznych

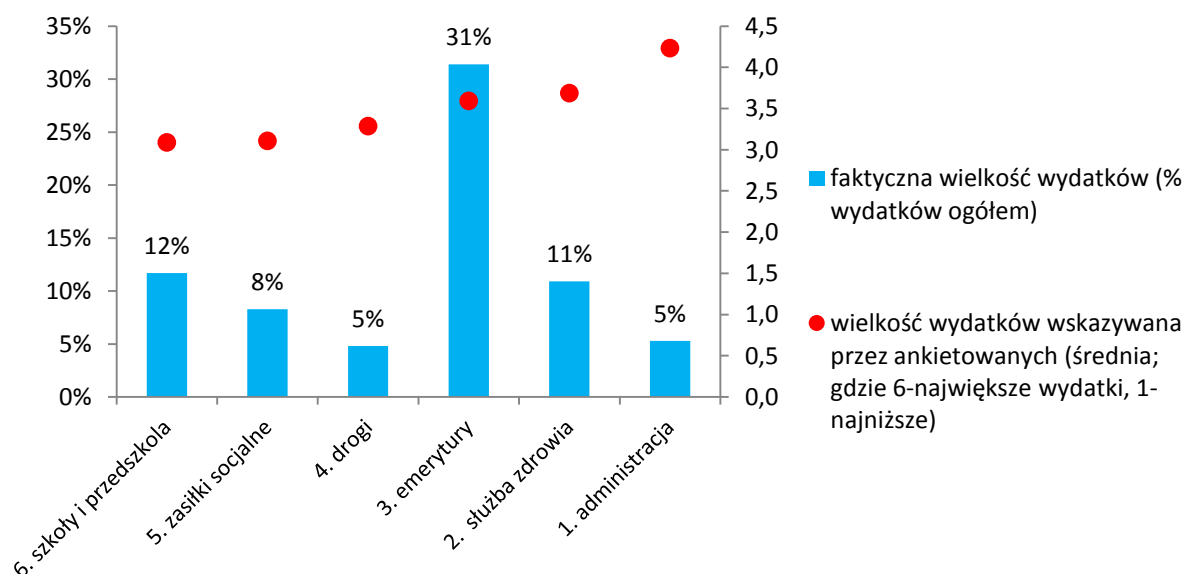
* Komórka wyróżniająca się (na poziomie istotności statystycznej 0.05)

Źródło: Opracowanie własne FOR na podstawie danych KANTAR TNS

Ankietowani mocno przeceniali skalę wydatków publicznych na administrację, a nie doceniali wydatków na edukację.

Poza wskazaniem największej pozycji w wydatkach publicznych istotna jest także kolejność, w jakiej ankietowani szeregowali pozostałe wymienione wydatki państwa. Biorąc pod uwagę średnią ze wskazań wszystkich ankietowanych (patrz wykres 5), po administracji drugą pozycją w wydatkach według ankietowanych była służba zdrowia, co nie jest tak dużą pomyłką – w rzeczywistości jest to trzecia największa kategoria wydatków państwa. Dużo większy błąd dotyczył wydatków na edukację – choć w rzeczywistości to druga, po emeryturach największa pozycja w wydatkach państwa, to według ankietowanych stanowiła ona najmniejszą część wydatków publicznych. Tak daleka pozycja edukacji nie wynika bynajmniej z tego, że duży odsetek ankietowanych umieścił ją na ostatnim miejscu – zrobiło tak 16% ankietowanych, czyli mniej niż w przypadku zasiłków socjalnych (23%) i dróg (20%). Jednocześnie jednak szkoły i przedszkola były kategorią, którą najmniej osób określiło jako jeden z trzech największych wydatków publicznych. W efekcie średnia wartość wskazań przy edukacji była niska.

Wykres 5. Uszeregowanie wydatków publicznych według wielkości przez ankietowanych a ich faktyczna kolejność

Uszeregowanie według ankietowanych otrzymano obliczając średnią pozycję każdej kategorii. Za każdym razem, gdy dana kategoria była wymieniana na pierwszym miejscu przypisywano jej 6 punktów, na drugim 5 punktów i tak dalej aż do 1 punktu za ostatnie miejsce.

Źródło: Opracowanie własne FOR na podstawie danych KANTAR TNS

3. Polacy nie tylko nie znają skali wydatków państwa, ale także skali podatków potrzebnych do ich sfinansowania

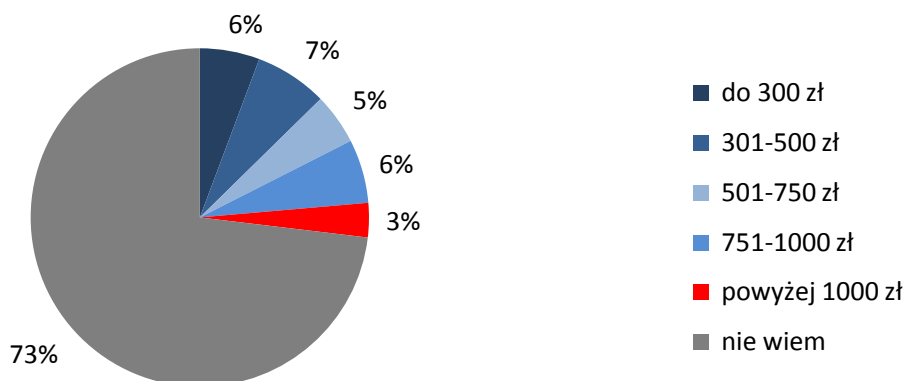
Skomplikowanie sposobu obliczania podatków i składek oraz sztuczny podział składek ZUS na płacone przez pracownika i przez pracodawcę zaciemnia obraz faktycznego opodatkowania

oraz oskładkowania płac w Polsce. W praktyce pracownika interesuje przede wszystkim to, ile dostanie na rękę, czyli pensja netto. Z punktu widzenia pracodawcy mniejsze znaczenie ma to, jak nazywają się poszczególne daniny publiczne, ważny jest pełen koszt pracy, czyli pensja brutto powiększona o składki ZUS płacone przez pracodawcę. Przy płacy netto 3 tys. zł i umowie o pracę pełen koszt pracodawcy to ponad 5 tys. zł. Wówczas podatki i składki są podzielone na 1,2 tys. zł teoretycznie płacone przez pracownika i 0,8 tys. zł płacone przez pracodawcę.

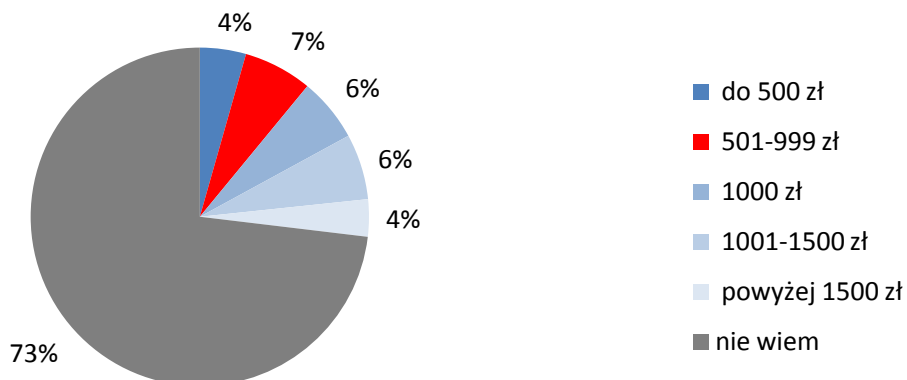
Zdecydowana większość ankietowanych nawet nie próbowała odpowiedzieć na pytanie o wysokość podatków i składek.

73% ankietowanych wybrało odpowiedź „nie wiem”. Poprawnie wysokość podatków i składek po stronie pracownika wskazało tylko 3% ankietowanych – pozostałe 24% osób, które udzieliły odpowiedzi wskazywało wartości niższe od faktycznych. W przypadku składek po stronie pracodawcy wyniki były nieznacznie lepsze – właściwą odpowiedź wskazało 7% ankietowanych; 4% wskazało wartość niższą od faktycznych, a 16% wyższą.

Wykres 6. Jeśli ktoś zarabia na umowę o pracę 3 tys. zł na rękę, to ile mniej więcej - Pana(i) zdaniem - wynoszą podatki i składki, które od takiego wynagrodzenia musi zapłacić pracownik?

Wykres 7. Jeśli ktoś zarabia na umowę o pracę 3 tys. zł na rękę, to ile mniej więcej - Pana(i) zdaniem - wynoszą podatki i składki, które od takiego wynagrodzenia musi zapłacić pracodawca?

Źródło: Opracowanie własne FOR na podstawie danych KANTAR TNS

Wnioski

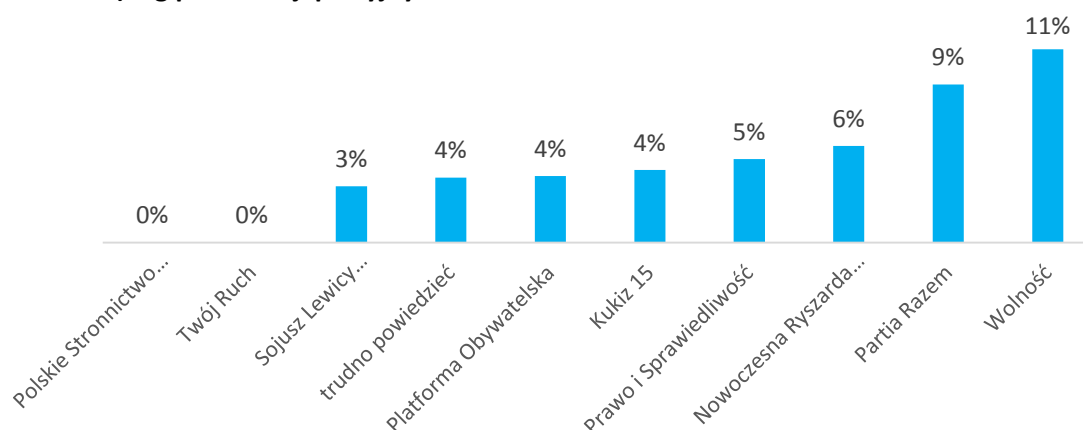
Zdecydowana większość ankietowanych osób nie znała podstawowych wielkości dotyczących wydatków publicznych. Trudno oczekiwać szczegółowej wiedzy od osób na co dzień nie zajmujących się gospodarką, jednak brak podstawowej wiedzy w tym zakresie ma silny, negatywny wpływ na poziom debaty publicznej. Uniemożliwia on większości obywateli rozróżnienie między kwestiami o największym wpływie na wydatki państwa, takimi jak dyskusje o emeryturach, edukacji, czy służbie zdrowia, a rzeczami o mniejszej skali. W konsekwencji brak wiedzy o tym, jak dużo wydajemy na renty i emerytury sprawia, że nie ma powszechnej krytyki dalszego zwiększania tych wydatków (np. poprzez obniżanie wieku emerytalnego czy wprowadzenie 13. emerytury). Z kolei wiara, że tak wiele wydajemy na administrację sprawia, że wyborcy mogą co prawda zastanawiać się, jak partie planują sfinansować np. obietnice socjalne, ale ulegają złudnym hasłom, że wszystko zostanie sfinansowane z obniżenia kosztów działania administracji.

Załącznik. Odsetki poprawnych odpowiedzi wg preferencji partyjnych respondentów

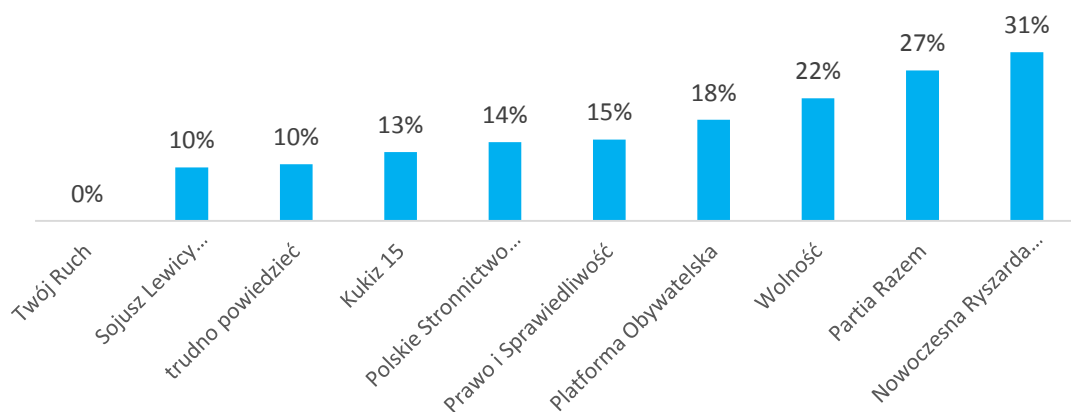
Poprawne odpowiedzi na pytania sondażu pozostają niewysokie niezależnie od preferencji partyjnych respondentów. Poprawną wielkość wydatków państwa, 20 tys. zł na 1 mieszkańca, wskazało najwięcej spośród wyborców Wolności (11%). W przypadku największej kategorii wydatków, poprawnie na renty i emerytury, wskazało najwięcej spośród elektoratu Nowoczesnej Ryszarda Petru (31%). Natomiast jeżeli chodzi o wielkość podatków i składek przy umowie o pracę na 3 tys. zł netto po stronie pracownika i pracodawcy, poprawnie odpowiednio powyżej 1000 zł i 501-999 zł, wskazali wyborcy Twojego Ruchu (17%) i Wolności (44%).

Przeciętnie najwięcej poprawnych odpowiedzi na cztery powyższe pytania udzielali wyborcy Wolności (22%), Nowoczesnej Ryszarda Petru (12%) i Partii Razem (9%), czyli trzech relatywnie niedużych partii z wyborcami skoncentrowanymi w miastach. Te odsetki pozostają niestety ciągle niewysokie, niemniej jednak gratulujemy.

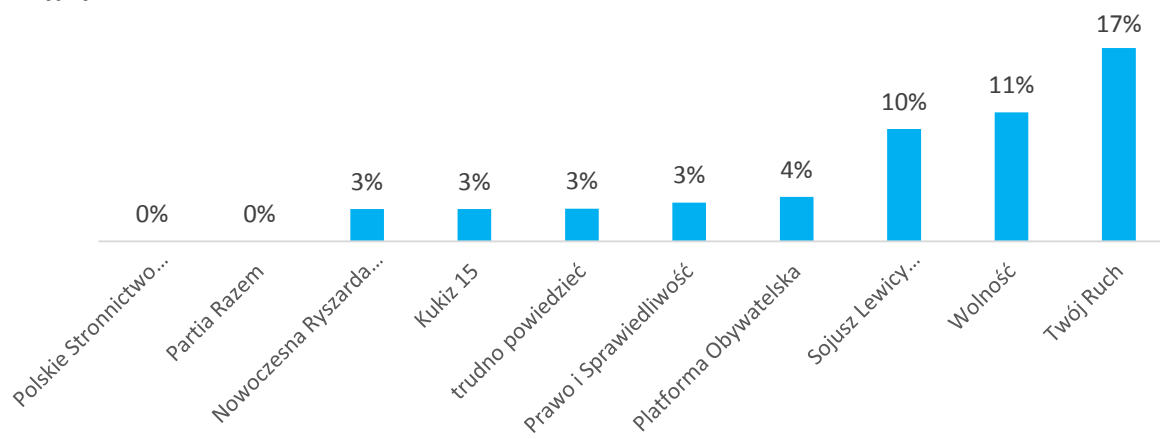
Wykres 8. Odsetek poprawnych odpowiedzi na pytanie o wielkość wydatków państwa (20 tys. zł na 1 mieszkańca) wg preferencji partyjnych.

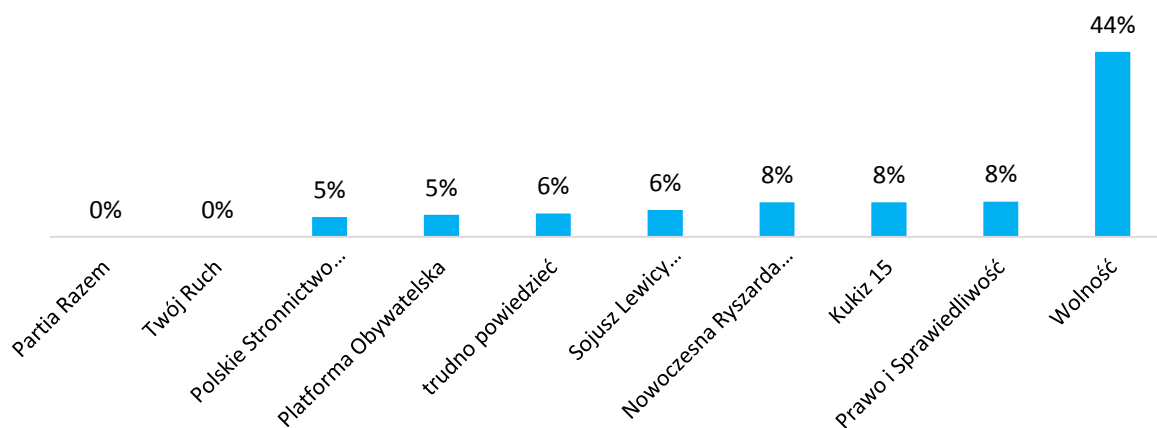
Wykres 9. Odsetek poprawnych odpowiedzi na pytanie dotyczące największej kategorii wydatków państwa (renty i emerytury) wg preferencji partyjnych.

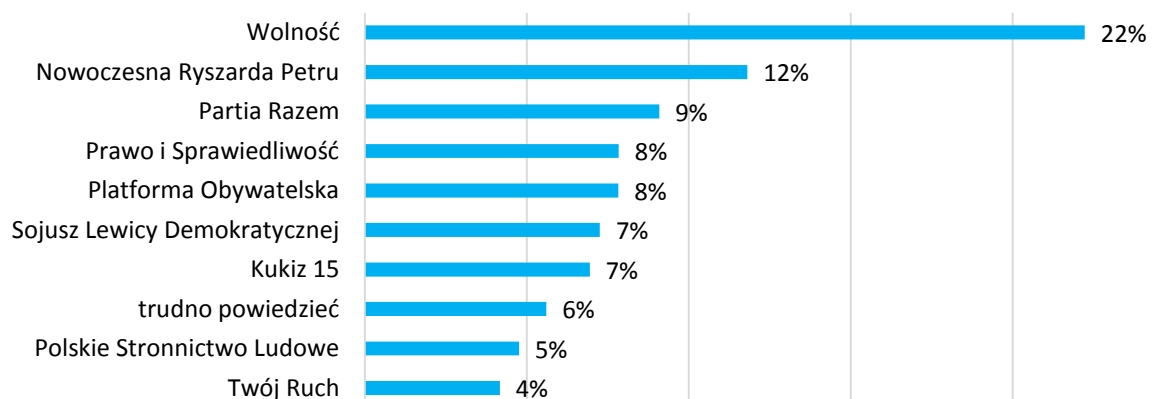
Wykres 10. Odsetek poprawnych odpowiedzi na pytanie o wielkość podatków i składek po stronie pracownika od wynagrodzenia 3 tys. zł na rękę na umowie o pracę (ponad 1000 zł) wg preferencji partyjnych.

Wykres 11. Odsetek poprawnych odpowiedzi na pytanie o wielkość podatków i składek po stronie pracodawcy od wynagrodzenia 3 tys. zł na rękę na umowie o pracę (501-999 zł) wg preferencji partyjnych.

Wykres 12. Średni odsetek poprawnych odpowiedzi na cztery powyższe pytania (o wielkość wydatków państwa, największą kategorię wydatków państwa, wielkość podatków i składek po stronie pracownika i pracodawcy) wg preferencji partyjnych.

Źródło: Opracowanie własne FOR na podstawie danych KANTAR TNS

Forum Obywatelskiego Rozwoju

FOR zostało założone w 2007 roku przez prof. Leszka Balcerowicza, aby skutecznie chronić wolność oraz promować prawdę i zdrowy rozsądek w dyskursie publicznym. Naszym celem jest zmiana świadomości Polaków oraz obowiązującego i planowanego prawa w kierunku wolnościowym.

FOR realizuje swoje cele poprzez organizację debat oraz publikację raportów i analiz podejmujących ważne tematy społeczno-gospodarcze, a w szczególności: stan finansów publicznych, sytuację na rynku pracy, wolność gospodarczą, wymiar sprawiedliwości i tworzenie prawa. Z inicjatywy FOR w centrum Warszawy i w Internecie został uruchomiony licznik długu publicznego, który zwraca uwagę na problem rosnącego zadłużenia państwa. Działania FOR to także projekty z zakresu edukacji ekonomicznej oraz udział w kampaniach na rzecz zwiększania frekwencji wyborczej.

Wspieraj nas!

Zdrowy rozsądek oraz wolnościowy punkt widzenia nie obronią się same. Potrzebują zaplanowanego, wyłożonego, skutecznego wysiłku oraz Twojego wsparcia.

Jeśli jest Ci bliski porządek społeczny szanujący wolność i obawiasz się nierozsądnych decyzji polityków udających na Twój koszt Świętych Mikołajów, wesprzyj finansowo nasze działania.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

W sprawie darowizn, możesz się skontaktować:

Patrycja Satora, dyrektor ds. rozwoju FOR

Tel. 500 494 173

patrycja.satora@for.org.pl

Już dziś pomóż nam chronić wolność - obdarz nas swoim wsparciem i zaufaniem.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

KONTAKT DO AUTORA

Aleksander Łaszek
Główny ekonomista

mail: Aleksander.laszek@for.org.pl

Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju – FOR

ul. Ignacego Krasickiego 9A ; 02-628 Warszawa ; tel. 22 628 85 11

e-mail: info@for.org.pl; www.for.org.pl

[f/FundacjaFOR](https://www.facebook.com/FundacjaFOR) ; [t/@FundacjaFOR](https://twitter.com/FundacjaFOR)